

Оксана ДЗЕРА,
orcid.org/0000-0001-7348-8041
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) oksana.dzera@yahoo.com

ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ ПРОЕКЦІЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ АНДРІЯ СОДОМОРИ

У статті зроблено спробу прикласти інтертекстуальну перекладознавчу парадигму до есе А. Содомори, що презентують глибокий літературознавчий і перекладацький аналіз поетичних творів різних епох та культур. Простежуємо суміжність поглядів українського дослідника з теоретичними моделями представників шкіл дескриптивізму, маніпуляції, полісистеми, деконструкції і реєктивної естетики. У статті окреслено наступні ідеї: єдність змісту і форми, подвійна природа віршового перекладу, прагматичний ланцюг «автор–перекладач–читач», вертикальний контекст, редагування і жанри перекладу. А. Содомора постає як оригінальний дослідник, що керується власним перекладацьким досвідом, вражаючою інтуїцією і вродженим лінгвістичним чуттям.

Ключові слова: метавірш, логопоеія, інтерпретація, інтертекстуальність, вертикальний контекст, жанр перекладу, переспів, заломлений текст.

Oksana DZERA,
PhD, Associate Professor of Hryhoriy Kochur Translation Studies
and Contrastive Linguistics Department,
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) oksana.dzera@yahoo.com

TRANSLATION STUDIES PROJECTIONS OF INTERTEXTUALITY IN ANDRIY SODOMORA'S INTERPRETATION

The new millennium has brought about tangible changes into the scholarly paradigm of translation studies, thus, re-forming traditional research strategies. Translation-focused investigation of intertextuality is carried out by representatives of different schools and trends. The article attempts at applying Translation Studies paradigms to the views expressed in essays by A. Sodomora and based on his in-depth literary and translation analysis of poetic pieces of different epochs and cultures. A. Sodomora explores the similar ground with representatives of the schools of descriptivism, manipulation, polysystem, deconstruction and reception aesthetics. The ideas outlined range from form and content unity, dual nature of verse translation to the author–translator–reader pragmatic chain, vertical context, editing and translation genres. A. Sodomora is regarded as an original researcher led by his own translation experience, amazing intuition and inborn linguistic flair. Andriy Sodomora avoids the term “intertextuality”, yet widely explores this phenomenon. The intertextual analysis traced throughout the monograph goes beyond allusions and quotations into the whole intertextual space, that often remains implicit. Instead of “intertextuality” A. Sodomora uses bright metaphors: “circles on the water running from the source”, “reverberation”, “go to the distance”, “return to the proto-sources” etc. Intertexts are very individual, they appear “from the shadow of memory” that is an unconscious remembrance of something previously read, which has become a part of your soul. Thus, A. Sodomora in consort with E. Pound flashes out two approaches to comprehending intertextuality within the contemporary translation theory framework: 1) the word accumulates explicit and implicit senses, that require adequate translation; 2) translations (or rather interpretations of a certain source) comprise all texts derivative of a prototext with various degrees of originality. This approach makes a contribution to translation criticism as it argues against the judgmental evaluation of adequacy/inadequacy to the original postulating instead the impossibility to grasp its whole intertextual space and supporting the translator's creativity.

Key words: metapoem, logopoeia, interpretation, intertextuality, vertical context, genre of translation, transfusion, refracted text.

Постановка проблеми. Початок нового тисячоліття вніс суттєві зміни в наукову парадигму перекладознавства, що призвели до помітного переформатування усталених дослідницьких стратегій. На зміну а) лінгвістичному тлумаченню перекладознавства майже як точної науки (science of translation) з можливими замірами еквівалентності та б) літературознавчим побудовам дескриптивних схем прийшов «культурний поворот» у бік

досліджень соціології та ідеології перекладів й «інтегрований підхід», що поєднав усі попередні, розмиваючи межі між художнім і не-художнім перекладами. Так само простежуємо стирання меж між перекладом і не-перекладом. Інтертекстуальна наукова парадигма змінює метамову перекладознавства. Постулат про те, що кожен текст – це інтертекст підводить до висновку: вторинність, орієнтація на те, що створене раніше, –

це не лише одна з ключових ознак перекладу, але й невід'ємна характеристика кожного тексту.

Аналіз досліджень. У перекладознавстві дослідження інтертекстуальності ведуться представниками багатьох шкіл і напрямів на різних методологічних засадах. З одного боку, спостерігаємо спроби визначити інтертекстуальність як один із основних параметрів дискурсного аналізу (Б. Гейтім, Я. Мейсон, А. Нойберт, Г. Шрив); «топологію культури», що виявляється через послідовність перекладів і трансформацію констант (Дж. Стайнер); семіотичний простір, здатний породжувати значення (П. Тороп); експліцитну присутність в одному тексті двох чи більше текстів (З. Бен-Поро, Л. Грек, Г. Денісова, А. Кам'янець, М. Лановик, О. Копильна, Т. Некряч, В. Рижкова). З іншого, предметом аналізу стає особлива перекладацька інтертекстуальність – поява в тексті перекладу літературних та паралітературних покликів на сприймаючу культуру (Л. Коломієць, В. Савчин). Широке поле для досліджень відкриває тлумачення інтертекстуальності як імпліцитної міжтекстової взаємодії, ідентифікувати яку може лише Зразковий Читач або яка виринає внаслідок неусвідомленого пригадування (У. Еко, М. Новикова). Останній напрям простежуємо в есеях Андрія Содомори.

Мета статті – проаналізувати працю А. Содомори «Студії одного вірша» крізь призму інтертекстуальної перекладознавчої парадигми.

Виклад основного матеріалу. Книга «Студії одного вірша» А. О. Содомори самою своєю назвою стверджує марність спроб деяких перекладознавців виробити т.зв. «інтегрований підхід», який розмиває межі між літературним та науково-технічним перекладом. Адже найбільша цінність цієї книги – у намаганні пізнати глибинну суть поетичного перекладу, не просто відмінного від інших типів перекладу, а радше окремого літературного жанру, «метавірша» (за термінологією Джеймса Голмса) (Holmes, 1970: 24), у якому компонент «вірш» (натхнення, творчість) невіддільний від компонента «мета» (вторинне, похідне від оригіналу). Голістична філософія терміна «метавірш» у Содомори трансформується у прагнення подолати штучні опозиції двоєдиного «точність/мета – поетичність/вірш», «корисне – приємне», «зміст – форма». Як і перекладознавці-дескриптивісти, А. Содомора не відділяє зміст поезії від її форми, насамперед, аналізуючи твори, де «музика – понад усе»: «Вишуканість» форми «Осінньої пісні» – це і є глибина її змісту, і навпаки: «глибина» змісту – у «вишуканості форми» (Содомора, 2006: 257). Як і Дж. Голмс,

який окреслив чотири типи перекладу як способи передачі поетичної форми оригіналу (Holmes, 1988: 97), автор «Студій» вважає вибір форми подачі змісту першочерговим завданням перекладача (Содомора, 2006: 84). Саме вибір форми визначає стиль перекладу і його майбутню рецепцію.

Це підводить нас до наступного аспекту, що чітко проглядається у праці Андрія Олександровича і дає змогу екстраполювати літературознавчу концепцію Вольфрама Ізера у перекладознавчу площину. Йдеться про «імпліцитного читача перекладу» (тобто читача, роль якого запрограмована у перекладі, однак він є лише текстовою структурою, а не реальною людиною) (Iser, 1978: 34). А. Содомора заперечує тезу маніпуляційної і полісистемної шкіл про те, що адекватним переклад робить його сприйняття цільовою полісистемою, тобто пересічним цільовим читачем. За А. Содоморою, «приємний», «доступний» для читача переклад, який *подобається* (Содомора, 2006: 37, 70), естетичний переклад, який «розважає» (Содомора: 73) виконує другорядну функцію стосовно «важкого», *не подібного* до звичних поетичних форм (Содомора, 2006: 70), «помічного» перекладу (Содомора, 2006: 73). Першорядну і другорядну функції перекладу розглядають і теоретики полісистемної школи, зокрема Івен Евен-Зохар (Even-Zohar, 1978: 24), проте адекватність цих функцій визначається розвитком сприймаючої полісистеми: читачі-представники розвинутих полісистем часто обирають саме приємність, а не пізнавальність. Небажання сприймати оригінал в усій його «інакшості» є безсумнівною ознакою етноцентризму, коли чуже просіюється крізь сито рідного і добре відомого. «Студії» полемізують із деякими семіотичними і деконструктивістськими теоріями, де розвінчується автор заради утвердження всесильності читача, де *intentio lectoris* визначає *intentio auctoris*, адже автор помер (Барт, 1994) або перетворився на формальну функцію тексту (Фуко, 2001: 611–612). Андрій Олександрович переконливо доводить, що зрозуміти текст можливо, «сягнувши джерел, що живили думку поета». Ще краще «знати не тільки те, що писав, а й що в той момент відчував поет, що бачив «очима душі» (Содомора, 2006: 11). Пересічний читач не може бути імпліцитним читачем Горация, Верлена, Гете і Франка, не може визначати форму, у яку переллється зміст оригіналу. Перекладач має *нагинати* свою інтерпретацію, а отже, й читача до першотвору (Содомора, 2006: 73), оскільки, на думку Андрія Олександровича, старіємося ми, читачі, а не автор (Содомора, 2006: 37).

Найбільша трагедія перекладу у майже неминучому зміщенні поетичних акцентів «від вуха до ока» (Содомора, 2006: 37), у неможливості «змалювати голос» (Содомора, 2006: 189), адже «описовість без відповідного звукового оформлення» викликає у читача таку ж реакцію, як у слухачів Гумбольдтового дослівного переказу «Нічної пісні мандрівника»: «Та ж бути не може, щоби то було все» (Содомора, 2006: 208). Переклад звукописної поезії не врятують стилістичні «відсебеньки», що переводять її із звукового у стилістичний реєстр. Крізь аналіз усіх перекладів виразно проступає неперекладність. Недосяжним залишається античний ідеал «золотої середини», рівноваги між точністю і поетичністю, створення перекладів, «які ні до берега боязко не туляться, ані на глибини відчайдушно не пориваються» (Содомора, 2006: 229). Звідси ключова теза «Студій» про неперекладність як забобон, над яким справжній перекладач «б'ється знову й знову» (Содомора, 2006: 23). Отже, ця неперекладність – не приречення на невдачу і не виправдання цієї невдачі, а нескінченна праця над словом, вічним і плінним, наповненим безліччю смислів і єдиним у своїй неповторності. Наскрізне, вертикальне прочитання книги А. Содомори наштовхує на парадоксальну думку: це книга про переклад не у сенсі завершеного цільового тексту, а про переклад як прагнення ідеалу, безкінечне пізнання. До цієї думки підводить і назва: «Студії одного вірша», пошук його глибинних джерел чи вслухання в його голос – це власне і є переклад. Тут спостерігаємо дивний перегук із, здавалося б, абсолютно полярною теорією деконструкції: за Жаком Деррідою, переклад – це не фіксування єдиного значення, а унаочнений рух углиб мови (Derrida, 1991; Дерріда, 2001). Як і Дерріда, автор «Студій» застосовує до перекладу метафору гри, продумування ходів на шахівниці (Содомора, 2006: 207, 244). Проте для Дерріди це гра заради гри, оскільки поза мовою не існує нічого. Андрій Олександрович розглядає процес перекладу як пізнання – безмежну і захоплюючу подорож крізь світи і століття. Те ж, що вдалося привезти з цієї подорожі звучується до визначення «інтерпретація». Саме так автор найчастіше називає результат перекладу. Згадуються суміжні думки видатного американського перекладача і перекладознавця Е. Паунда, який називав інтерпретативним переклад, що має на меті показати, де заховано скарби, тобто органічно передати енергетику слова, «логосу» оригіналу. За Паундом, «логопоеія» або т. зв. «вихор» слів – їх неусвідомлені асоціації, відлуння звуків, етимологія, «танець інтелекту серед слів» – не

перекладається, хоча і є вершиною перекладання (Pound, 1937: 170). Теорія «вихору» мимоволі прочитується у студіях «Нічної пісні мандрівника»: «Чувайте, не знаєте бо ні дня, ні години» (Мт. 25, 13). Такий сенс, якщо зважити на етимологію дієслова *Warte* (звідси й у нас: *варта, вартувати*), вчувається в останній фразі «Пісні»; саме вчувається, бо таке значення нині вже не прочитується, воно в глибині слова, надаючи йому такої важливої для філософського контексту відкритої перспективи, об'ємності» (Содомора, 2006: 194). До речі, «відкрита перспектива» викликає миттєві асоціації з працею і терміном У. Еко «Відкритий твір/Opera aperta» (Еко, 2001). Основні риси «відкритого твору» – незавершеність і рух, залучення читача до творення тексту разом з автором. Есе Андрія Олександровича – переконливе свідчення цієї відкритості до особистих і національних, звукових і зорових асоціацій на тлі мовного і текстового досвіду інтерпретатора (читача або перекладача). Як і «відкритий твір» У. Еко, таке прочитання передбачає свободу, проте не довільність інтерпретації.

«Студії» А. Содомори наскрізь пронизані інтертекстуальністю. Розглядаємо цей термін не у вузькому сенсі насиченості тексту іншими текстами, що актуалізуються на рівні цитат і алюзій, а як безкінечний інтертекстуальний простір, що розгортається імпліцитно, часто не виходячи на текстову поверхню. Проти звуженого тлумачення і застосування інтертекстуальності слідом за Іваном Франком застерігає і сам автор, вважаючи його прискіпливим «вишукуванням»: «... ми пробуємо читати Франка в контексті передусім античної літератури, саме *читати*, а не вишукувати, що й в кого тут запозичено...» (Содомора, 2001: 311). Мабуть, А. Содоморі все ж ближчий термін «вертикальний контекст», цілісне філологічне й історичне тло твору (Ахманова, Гюббенет, 1977: 48), адже суміжне поняття «вертикального прочитання» пригадуємо із доповідей автора. Замість сухого терміна «вертикальний контекст» у «Студіях» знаходимо чудові метафори «кіл по воді, що розбіглися та й далі бігтимуть від першоджерела» (Содомора, 2006: 184) та «відлуння» (Содомора, 2006: 186). Досліджувати інтертекстуальність – «йти в далину» (Содомора, 2006: 327), «рушити в дорогу до першоджерел» (Содомора, 2006: 350), мандрувати до джерел (Содомора, 2006: 352). Сам жанр есе, обраний для аналізу глобального вертикального контексту, видається концептуальним підтвердженням неможливості розщепити твір на ієрархічно розташовані і термінологічно визначені інтексти. Глибинні рівні твору не фіксовані, а

відкриті для прочитання і прочування, де пам'ять серця невіддільна від літературної пам'яті. А інтексти (мабуть, у кожного свої) виринають, як пише сам автор, «із «тіні спогаду», що є *неусвідомленим* пригадуванням – свідченням того, що прочитане чи побачене увійшло в нашу підсвідомість, стало частиною душі: «чуже» – «своїм» (Содомора, 2006: 352).

«Студії» підводять до думки: якщо інтертекстуальність «виходить із тіні», стає *усвідомленою*, насамперед автором, а потім і читачами, твір наближається до перекладу, принаймні в якомусь із його віддалених від адекватності жанрів. В одній із дискусій на тему перекладацьких жанрів А. Содомора зауважив, що неважливі конотації терміна «переспів» в українському перекладознавстві і забобонний страх прикласти його до інтерпретацій визнаних майстрів перекладу не дають змоги виробити чітких критеріїв жанрового розподілу. Приклад такої термінологічної нечіткості А. Содомора наводить у «Студіях»: «Вітрило» Павла Тичини дослідник визначає як «цікаву *музичну варіацію*», практично оригінальний твір, полемізуючи з Максимом Стріхою, який у своїй монографії захоплюється «Вітрилом» як перекладом (Стріха, 2006: 227–228).

Правильне визначення жанру перекладу дослідник слушно вважає питанням відповідальності перед читачем, недарма дослідники-постструктуралісти називають жанр «набором очікувань» (Neubert, Schreve, 1992: 130). Прикладання терміна «переклад» до кожної інтерпретації, яка хоч чимось нагадує оригінал, приведе до читацького розчарування в оригіналі, а отже, завдасть шкоди репутації автора. Жанр «власне перекладу», на думку А. Содомори, закладено, насамперед, у самому намірі автора працювати «в ключі оригіналу» (Содомора, 2006: 228). На жаль, визначити намір автора, який відійшов у вічність, навряд чи можливо. Важко однозначно стверджувати, що Павло Грабовський і Микола Зеров, чий пересотворення чужинного (принаймні деякі) А. Содомора відносить до «вільних інтерпретацій» (Содомора, 2006: 68), імпровізацій (Содомора, 2006: 99) чи переспівів, свідомо прагнули творити «у своєму ключі». Найкраще, звичайно, коли намір закладено у самій назві (згадаймо, для прикладу, Шевченкові «подрожання» чи згадану у «Студіях» поезію Юрія Лермонтова «Горные вершины» з підзаголовком «Из Гете»). Однак інтерпретатори (мабуть, цей термін Андрія Олександровича у дусі «золотої середини» найдоречніший у цьому контексті)

здебільшого не задумуються над визначенням своїх інтерпретацій. Слово за дослідниками, яким давно слід відкинути свої упередження щодо «вторинних жанрів» перекладу. «Решта все – література», – повторює А. Содомора слідом за Полем Верленом, а література – це, врешті, не так мало. Якщо у визначенні переспіву за «Словником лінгвістичних термінів» можна відчувати осуд – «переклад із свідомими і значними відступами від оригіналу» (СЛТ, 1985: 52), то у «Студіях» знаходимо виправдання: «переспів – завжди щось легке, невимушене, де марно шукати якихось зусиль щодо відтворення тих чи інших особливостей чужомовного зразка» (Содомора, 2006: 187). Переспів – уже не «тінь спогаду», а чіткий спогад, проте лише спогад.

У студії про «Ліса Микиту» А. Содомора розглядає проблему із царини внутрішньомовного перекладу, а саме редагування літературних творів. Дослідник переконливо доводить, що оригінальна версія «Ліса Микити» мала подвійного адресата (дитину і дорослого), тобто належала до так званих «амбівалентних текстів», за термінологією ізраїльської дослідниці Зоґар Шавіт (Shavit, 1986: 63). Максим Рильський, «присипляючи редакторським пером недремне око цензора» (Содомора, 2006: 334), обмежив потенційного читача дитячою аудиторією. Книга «для молоді» стала казкою «для молодшого та середнього шкільного віку». За термінологією перекладознавця-дескриптивіста Андре Лефевра, редагований «Ліс Микита» – приклад т. зв. «заломленого тексту», тобто тексту, обробленого для певної аудиторії (передусім для дітей), або адаптованої під певну ідеологію (Lefevre, 2000: 244). Редакція Франкової казки – приклад подвійного «заломлення», адже коло читачів звузилося до тих, кого тішить «бубликів солодких в'язка» внаслідок цілеспрямованого перетворення багатозначного тексту на текст «без натяків», знищення «корисного» заради сумнівного «приємного».

Висновки. Знаково, що результат перекладацької праці і, мабуть, власне розуміння перекладу-інтерпретації А. Содомора називає «зустріччю». Це і метафора – зустріч келиха з келихом, зустріч двох людей, яка визначає інтуїтивне пізнання природи перекладу. Це і термін однієї з найвпливовіших теорій інтерпретації – герменевтики, за якою переклад – лише один момент всеохопного процесу розуміння, який пронизує все людське існування. Теорія перекладу і відчуття слова, точність і поетичність, корисне і приємне – їх не розділити, а читач/інтерпретатор обере саме те, що хотів би обрати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахманова О., Гюббенет И. «Вертикальный контекст» как филологическая проблема. Вопр. языкознания. Москва: Наука, 1977. №3. С. 47–54.
2. Барт Р. Смерть автора. Избранные работы. Семиотика. Поэтика. Москва: Прогресс, 1994. С. 384–392.
3. Деррида Ж. Структура, знак і гра у дискурсі гуманітарних наук. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 617–632.
4. Еко У. Поетика відкритого твору. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 525–538.
5. Словник лінгвістичних термінів / Упоряд. Д. І. Ганич, І. С. Олійник. К.: Вища шк., 1985. 360 с.
6. Содомора А. О. Студії одного вірша. Львів: Літопис, 2006. 364 с.
7. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. Київ: Факт – Наш Час, 2006. 344 с.
8. Фуко М. Що таке автор? Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2001. С. 598–613.
9. Derrida J. The Ear of the Other: Texts and Discussions with Jacques Derrida. Lincoln: Univ. of Nebraska Press, 1985. 375 p.
10. Even-Zohar I. Papers in Historical Poetics. Tel Aviv: Univ. Publ. Project, 1978. 110 p.
11. Holmes J. S. Forms of Verse Translation and the Translation of Verse Forms. The Nature of Translation / Ed. by J. S. Holmes, F. de Haan and A. Popovic. The Hague: Mouton, 1970. P. 91–105.
12. Holmes J. S. Papers on Literary Translation and Translation Studies. Amsterdam: Rodopi, 1988. 119 p.
13. Iser W. The Act of Reading: Theory of the Aesthetic Response, Baltimore, Johns Hopkins UP, 1978. 239 p.
14. Lefevere A. Mother Courage's Cucumbers. Text, System and Refraction in a Theory of Literature. Translation Studies Reader / ed. by L. Venuti. London; New York: Routledge, 2000. P. 233–249.
15. Neubert A., Shreve G. Translation as Text. Kent; London: The Kent State Univ. Press, 1992. 197 p.
16. Pound E. Polite Essays. London: Faber and Faber, 1937. 207 p.
17. Shavit Z. Poetics of children's literature. Athens, London: Univ. of Georgia Press, 1986. 283 p.

REFERENCES

1. Ahmanova O., Gjubbenet I. «Vertikal'nyj kontekst» kak filologicheskaja problema // Vopr. jazykoznanija. Moskva: Nauka, 1977. № 3. S. 47–54.
2. Bart R. Smert' avtora // Bart R. Izbrannye raboty. Semiotika. Pojetika. Moskva: Progress, 1994. S. 384–392.
3. Derrida Zh. Struktura, znak i ghra u diskursi ghumanitarnykh nauk // Antologhija svitovoji literaturno-krytychnoji dumky XX st. / Za red. M. Zubrycjkoji. Ljviv: Litopys, 2001. S. 617–632.
4. Derrida J. The Ear of the Other: Texts and Discussions with Jacques Derrida. Lincoln: Univ. of Nebraska Press, 1985. 375 p.
5. Eko U. Poetyka vidkrytogho tvoru // Antologhija svitovoji literaturno-krytychnoji dumky KhKh st. / Za red. M. Zubrycjkoji. Ljviv: Litopys, 2001. S. 525–538.
6. Even-Zohar I. Papers in Historical Poetics. Tel Aviv: Univ. Publ. Project, 1978. 110 p.
7. Fuko M. Shho take avtor? // Antologhija svitovoji literaturno-krytychnoji dumky XX st. / Za red. M. Zubrycjkoji. Ljviv: Litopys, 2001. S. 598–613.
8. Holmes J. S. Forms of Verse Translation and the Translation of Verse Forms // The Nature of Translation / Ed. by J. S. Holmes, F. de Haan and A. Popovic. The Hague: Mouton, 1970. P. 91–105.
9. Holmes J. S. Papers on Literary Translation and Translation Studies. Amsterdam: Rodopi, 1988. 119 p.
10. Iser W. The Act of Reading: Theory of the Aesthetic Response, Baltimore, Johns Hopkins UP, 1978. 239 p.
11. Lefevere A. Mother Courage's Cucumbers. Text, System and Refraction in a Theory of Literature. Translation Studies Reader / ed. by L. Venuti. London; New York: Routledge, 2000. P. 233–249.
12. Neubert A., Shreve G. Translation as Text. Kent; London: The Kent State Univ. Press, 1992. 197 p.
13. Pound E. Polite Essays. London: Faber and Faber, 1937. 207 p.
14. Shavit Z. Poetics of children's literature. – Athens, London: Univ. of Georgia Press, 1986. 283 p.
15. Slovnyk linghivistychnykh terminiv / Uporjad. D.I. Ghanych, I.S. Olijnyk. K.: Vyshha shk., 1985. 360 s.
16. Sodomora A. O. Studiji odnogh virsha. Ljviv: Litopys, 2006. 364 s.
17. Strikha M. Ukrajinskyj khudozhnij pereklad: mizh literaturoju i nacijetvorennjam. Kyjiv: Fakt – Nash Chas, 2006. 344 s.

Статтю подано до редакції 26.05.2018 р.